

Zbornik sažetaka
sa znanstveno-stručnog skupa

DIJETE U SREDIŠTU

vrtići i škole mjesta cjelovite promjene društva

Sveučilište u Zagrebu
Učiteljski fakultet

Zagreb lipanj 2021.

Zbornik sažetaka
sa znanstveno-stručnog skupa

DIJETE U SREDIŠTU

vrtići i škole mjesta cjelovite promjene društva

NAKLADNIK / PUBLISHER

Siniša Opić
Učiteljski fakultet Sveučilišta u Zagrebu
Zagreb, Savska cesta 77
www.ufzg.unizg.hr

GLAVNA UREDNICA

Martina Kolar Billege

UREDNIK IZDANJA

Antonija Balić Šimrak i Adrijana Višnjić Jevtić

LEKTURA i KOREKTURA

Marija Petričević

DIZAJN I PRIJELOM

Antonija Balić Šimrak

ISBN 978-953-8115-85-1

Sveučilište u Zagrebu, Učiteljski fakultet
Zagreb, lipanj 2021.

PROGRAM ZNANSTVENO STRUČNOG SKUPA

Prvi dan, 15. lipnja 2021. 17.00 – 20.00

17.00 – 17.15

Pozdravni govori:

dekan Učiteljskog Fakulteta Sveučilišta u Zagrebu prof. dr. sc. Siniša Opić
rektor Sveučilišta u Zagrebu prof. dr. sc. Damir Boras

17.15 – 17.45

Dr. sc. Dubravka Brezak Stamać, ravnateljica Agencije za odgoj i obrazovanje:
Uvažavanje djeteta kao osobe, rano prepoznavanje individualnosti

17.45 – 18.15

Prof. dr. sc. Vesna Bilić, Sveučilište u Zagrebu, Učiteljski fakultet:
Posebni oblici zlostavljanja djece

18.15 – 18.45

Doc. dr. sc. Bruna Profaca, Poliklinika za zaštitu djece i mladih Grada Zagreba:
Trauma zlostavljanja u djetinjstvu – podrška djetetu u školi

19.00 – 19.30

Prof. dr. sc. Dubravka Miljković, Sveučilište u Zagrebu, Učiteljski fakultet:
Psihološko cijepljenje djece – doprinos pozitivne psihologije u istraživanju i razvijanju psihološke otpornosti

19.30 – 20.00

Prof. dr. sc. Majda Rijavec, Sveučilište u Zagrebu, Učiteljski fakultet:
Uloga kreativnosti u razvoju psihološke otpornosti

Drugi dan, 16. lipnja 2021. 17.00 – 20.15

17.00 – 17.30

Prof. dr. sc. Renata Miljević-Riđički, Sveučilište u Zagrebu, Učiteljski fakultet:
Put k većoj psihološkoj otpornosti djeteta

17.30 – 18.00

Mirjana Milanović, prof. psihologije, Sveučilište u Zagrebu, Učiteljski fakultet:
Dijete u središtu vrtičke svakodnevnice

18.00 – 18.30

Minja Jević, psihologinja, DV Vrbik, Zagreb, Centar za podršku roditeljstvu „Rastimo zajedno“:
Rastimo zajedno – podrška roditeljstvu

18.45 – 19.15

Mr. sc. Maja Gabelica Šupljika, psihologinja, Ured pravobraniteljice za djecu:
Zašto Konvencija o pravima djeteta nije dovoljna?

19.15 – 19.45

Silvija Stanić, dipl. psih. univ. spec. iur., Udruga roditelja „Korak po korak“:
Prevenција zlostavljanja djece primjenom CAP programa

19.45 – 20.15

Dr.sc. Marija Crnković, klinička psihologinja, Poliklinika za zaštitu djece i mladih Grada Zagreba:
Primjeri iz prakse kliničkog dječjeg psihologa

Treći dan: 17. lipnja 2021. 17.00 – 20.15

17.00 – 17.30

Izv. prof. dr. sc. Sanja Tatalović-Vorkapić, Sveučilište u Rijeci, Učiteljski fakultet:
Loše postupanje prema djeci tijekom prijelaza i prilagodbe: kako osigurati dobrobit djece?

17.30 – 18.00

Doc. dr. sc. Ivana Visković, Sveučilište u Splitu, Filozofski fakultet:
Prijelaz djece iz dječjeg vrtića u školu – javno-obrazovna politika i prakse

18.00 – 18.30

Sena Puhovski, psihologinja, Brigojedac.hr, Psihološki centar za djecu i obitelji:
Razvod roditelja kao rizik za zlostavljanje djeteta

Pauza: 18.30 – 18.45

18.45 – 19.15

Dr. sc. Ida Somolanji Tokić, Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Fakultet za odgojno-obrazovne znanosti:
Dijete i njegov podatkovni dvojnik

19.15 – 19.45

Magda Henok, mag. pr. ob.:
Put prema sretnom i nezanemarenom djetetu – smjernice koje nam daju vrtići i škole

19.45 – 20.15

Ivona Šimunović, mag. praesc. ed.:
Kompetencije odgojitelja za prepoznavanje znakova nasilja nad djecom

SADRŽAJ

prof. dr. sc. Siniša Opić
dekan Učiteljskog Fakulteta Sveučilišta u Zagrebu

UVODNA RIJEČ

Dr. sc. Dubravka Brezak Stamać
ravnateljica Agencije za odgoj i obrazovanje:
Uvažavanje djeteta kao osobe, rano prepoznavanje individualnosti

Prof. dr. sc. Vesna Bilić
Sveučilište u Zagrebu, Učiteljski fakultet
Posebni oblici zlostavljanja djece

Doc. dr. sc. Bruna Profaca,
Poliklinika za zaštitu djece i mladih Grada Zagreba
Trauma zlostavljanja u djetinjstvu – podrška djetetu u školi

Prof. dr. sc. Dubravka Miljković
Sveučilište u Zagrebu, Učiteljski fakultet
Psihološko cijepljenje djece – doprinos pozitivne psihologije u istraživanju i razvijanju psihološke otpornosti

Prof. dr. sc. Majda Rijavec
Sveučilište u Zagrebu, Učiteljski fakultet
Uloga kreativnosti u razvoju psihološke otpornosti

Prof. dr. sc. Renata Miljević-Ričički
Sveučilište u Zagrebu, Učiteljski fakultet
Put k većoj psihološkoj otpornosti djeteta

Mirjana Milanović, prof. psihologije
Sveučilište u Zagrebu, Učiteljski fakultet
Dijete u središtu vrtičke svakodnevnice

Minja Jević, psihologinja
DV Vrbik, Zagreb, Centar za podršku roditeljstvu „Rastimo zajedno“
Rastimo zajedno – podrška roditeljstvu

Mr. sc. Maja Gabelica Šupljika, psihologinja
Ured pravobraniteljice za djecu
Zašto Konvencija o pravima djeteta nije dovoljna?

Silvija Stanić, dipl. psih. univ. spec. iur.
Udruga roditelja „Korak po korak“
Prevenција zlostavljanja djece primjenom CAP programa

Dr. sc. Marija Crnković, klinička psihologinja
Poliklinika za zaštitu djece i mladih Grada Zagreba
Primjeri iz prakse kliničkog dječjeg psihologa

Izv. prof. dr. sc. Sanja Tatalović-Vorkapić
Sveučilište u Rijeci, Učiteljski fakultet
Loše postupanje prema djeci tijekom prijelaza i prilagodbe: kako osigurati dobrobit djece?

Doc. dr. sc. Ivana Visković
Sveučilište u Splitu, Filozofski fakultet
Prijelaz djece iz dječjeg vrtića u školu – javno-obrazovna politika i prakse

Sena Puhovski, psihologinja
Brigojedac.hr, Psihološki centar za djecu i obitelji
Razvod roditelja kao rizik za zlostavljanje djeteta

Dr. sc. Ida Somolanji Tokić
Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Fakultet za odgojno-obrazovne znanosti
Dijete i njegov podatkovni dvojnik

Magda Henok, mag. pr. ob.
Put prema sretnom i nezanemarenom djetetu – smjernice koje nam daju vrtići i škole

Ivona Šimunović, mag. praesc. ed.
Kompetencije odgojitelja za prepoznavanje znakova nasilja nad djecom

DEKAN UČITELJSKOG FAKULTETA SVEUČILIŠTA U ZAGREBU
Prof.dr.sc. Siniša Opić

UVODNA RIJEČ

Drage kolegice i kolege, sudionici znanstveno-stručnog skupa „Dijete u središtu“,

užasnuti nedavnim nemilim događajima u našoj domovini u kojima su djeca bila izložena strašnom psihičkom i fizičkom zlostavljanju, zaposlenici Učiteljskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu odlučili su na čelu s prof. dr. art. Antonijom Balić Šimrak pokrenuti projekt pod nazivom „Dijete u središtu - vrtići i škole, mjesta cjelovite promjene društva“ kojim želimo okupiti eminentne stručnjake iz područja ranoga i predškolskog te primarnog odgoja i obrazovanja koji će iz različitih perspektiva izložiti problematiku zlostavljanja i zanemarivanja djece te ukazati na moguće aktivnosti kojima bi se kvalitativno utjecalo na sustav odgoja i obrazovanja djece. Svakom stručnjaku u području obrazovanja sasvim je jasno da su zlostavljana djeca u obitelji najnesigurnija i obitelj je za njih apsolutno najrizičnije mjesto opasno po život. Istraživanja potvrđuju da zlostavljanje pridonosi smrtnosti djece i ima dugoročan utjecaj na mentalno zdravlje, zlouporabu droga i alkohola, rizično seksualno ponašanje, pretilost i kriminalno ponašanje koje traje i u odrasloj dobi. Stoga ovim projektom i istoimenim stručno-znanstvenim skupom želimo aktualizirati problem zlostavljanja te naglasiti koliko je važna edukacija zaposlenika u predškolskim i osnovnoškolskim ustanovama kako bi pravovremeno mogli prepoznati znakove fizičkog, ali i psihičkog nasilja nad djecom. Budući da se u obitelji polažu prvi temelji psihofizičkom razvitku djeteta i iskustva do kojih ono dolazi u okviru obitelji važna su za djetetov rast i razvoj, odgojitelji i učitelji imaju višestruku ulogu da, osim što podučavaju dijete, prate ga i kroz njegove

reakcije iščitavaju odnose u djetetovoj obitelji i njihovu kvalitetu. Zato je važno neprestano educirati odgajatelje i učitelje koji rade u obrazovnom sustavu kako bi bili sposobni prepoznati znakove zlostavljanja i poduzeti potrebne korake. Pritom je uz edukaciju od velike važnosti i dobra stručna podrška, odnosno mogućnost da svaki odgajatelj i učitelj sam potraži stručno savjetovanje kada je u nedoumici ili mu jednostavno treba potpora stručnjaka. S druge strane, zakonodavci trebaju više raditi na zaštiti prava djeteta te imati na umu da prava roditelja ne smiju biti veća od prava djece.

Dokaz toga bit će i Spomenik djetetu koji ćemo postaviti u dvorištu Učiteljskog fakulteta u Savskoj cesti 77 u Zagrebu prema idejnom rješenju autentičnoga dječjeg likovnog rada. Lik djeteta ili više njih u grupi predviđeni su motiv, no u potpuno slobodnoj dječjoj interpretaciji, koji ćemo na kraju izliti u bronci ili aluminiju i postaviti u dvorištu našeg Fakulteta kao podsjetnik da su djeca doista naše najveće bogatstvo. Stoga ih trebamo voljeti i odgajati u obitelji, a podučavati, podsjećati, upozoravati, pratiti i promatrati u vrtiću i školi da jednoga dana postanu odrasli, kvalitetni ljudi jer, da parafraziramo Kahlila Gibrana, djeca su s nama, ali nama ne pripadaju.

Svim predavačicama zahvaljujem na znanstvenom doprinosu i savjetima za rad u praksi, a svim sudionicima na sudjelovanju i želji da zajedničkim snagama unaprijedimo hrvatski odgojno-obrazovni sustav.

Prof.dr.sc. Siniša Opić

Dr. sc. Dubravka Brezak Stamać
Ravnateljica Agencije za odgoj i obrazovanje

Uvažavanje djeteta kao osobe, rano prepoznavanje individualnosti

Izlaganje će uzeti u obzir pristup suvremenom roditeljstvu tj. kako su brojne društvene promjene pružile novi kontekst odgoju i pred mlade roditelje postavile velike kušnje. Od onoga uobičajenoga brižnog roditeljstva u kojemu je sva pozornost bila usmjerena na ulogu majke koja odgaja i brine o obitelji, potpuno je posvećena domaćinstvu i ne radi, do suvremenih obitelji u kojima su oba roditelja zaposlena te je sva pozornost mladih roditelja usmjerena na odgoj koji očekuju od vrtića i škole.

Uvodni dio izlaganja će uzeti u obzir suvremeno roditeljstvo koje podrazumijeva jednoroditeljske obitelji, obitelji s djecom iz različitih brakova i veza, posvojena djeca. Ove situacije stavljaju dijete i roditelja/e pred nove izazove u odgoju, a dionici su prisutnih promjena u svijetu rada (sve dulje radno vrijeme, online rad od kuće s mogućnosti dostupnosti cijeli dan poslu i poslodavcu, nesigurnost stalnoga posla. U ovim okolnostima dijete može biti zanemareno, može se osjećati zanemareno kada sebe uspoređuje s drugim vršnjacima.

Ključni dio izlaganja bit će oslonjen na uvažavanje djeteta kao osobe, djeteta koje želi i traži da ga se vidi i čuje, da ga poštujemo kao osobu. Osobni doživljaj djeteta o samome sebi iznimno je važan i svaka manifestacija nasilja ili samo(ozljeđivanja) u ranoj dobi alarmantni su pokazatelji da roditelj mora reagirati.

Zaključna misao će biti: Bez obzira na vrstu moderne mlade obitelji u kojoj odrasta dijete, roditelj/i mu moraju biti oslonac i podupiratelj djetetove osobnosti, različitosti.

Prof.dr. sc. Vesna Bilić, Sveučilište u Zagrebu, Učiteljski fakultet

Posebni oblici zlostavljanja djece

U novije vrijeme dosta se govori o osnovnim oblicima zlostavljanja (tjelesno, emocionalno, seksualno, zanemarivanje) djece u obitelji, ali se nedovoljno zna o posebnim oblicima.

Cilj je izlaganja analizirati zlostavljajuća, ponavljana ponašanja roditelja koja ugrožavaju razvoj i život djeteta te identificirati čimbenike rizika i moguće posljedice, kako bi odgojitelji i učitelji mogli pravovremeno reagirati i adekvatno pomoći djeci te prilagoditi i inovirati programe prevencije.

U skupini ponašanja roditelja koja ugrožavaju fetalni razvoj i zdravlje djeteta analiziraju se konzumiranje alkohola i drogiranje majke kao oblik zlostavljanja djeteta. Alkohol ometa normalni fetalni rast i razvoj, a osobito ugrožava funkcije središnjeg živčanog sustava, što rezultira brojnim i ozbiljnim posljedicama (fizičke anomalije, kognitivne, emocionalne, socijalne teškoće). Kod 70% djece iz ove skupine u vrtićima se uočavaju izraziti problemi pažnje i motorike te jezične teškoće i sl., a u školama njih 90% ima teškoće u postizanju uspjeha. Prenatalna izloženost drogama može izazvati prerani porod i smrt, a kod onih koji prežive rezultira fetalnom ovisnošću, čija je posljedica postnatalni apstinencijski sindrom. Kod djeca čije su majke tijekom trudnoće konzumirale droge u vrtićima se uočavaju problemi u razvoju motorike, kognicije, socijalnih vještina i sl. Tijekom školovanja njihovi problemi se umnožavaju, dominantni su problemi u ponašanju uključujući ranu konzumaciju alkohola i droga, delinkvenciju i kriminalitet.

Ozbiljna traumatska ozljeda mozga koja nastaje kad odrasle osobe nasilno, pretjerano i ponavljano tresu malo dijete, nazvana je Sindrom tresenog djeteta i svrstava se u zlostavljanje. Posljedice su ozbiljni neurološki problemi, gubitak sluha i vida, govorne poteškoće, motoričke disfunkcije, poteškoće u učenju, problemi u ponašanju.

Zbog pretjeranog roditeljskog korištenja digitalnih uređaja za zabavu i komunikaciju, veliki broj ih propušta zadovoljiti djetetove potrebe u mjeri u kojoj to znatno utječe na djetetov emocionalni razvoj, pa se može govoriti o posebnom obliku zanemarivanja djece u digitalnom vremenu. Na osnovu toga djeca mogu zaključiti da roditeljima nisu važna, da nisu njihov prioritet, što snažno utječe na privrženost i dobrobit, a zbog toga je često dovedena u pitanje i njihova fizička sigurnost.

Posebni oblici zlostavljanja u velikoj mjeri se mogu smanjiti, ali i spriječiti edukacijom roditelja, odgojitelja i učitelja. U odgojno obrazovnim ustanovama je važna rana identifikacija problema, adekvatan odgovor na potrebe zlostavljane djece i osiguravanje pretpostavki za njihov razvoj i uspjeh.

Doc. dr. sc. Bruna Profaca, Poliklinika za zaštitu djece i mladih Grada Zagreba:

Trauma zlostavljanja u djetinjstvu – podrška djetetu u školi

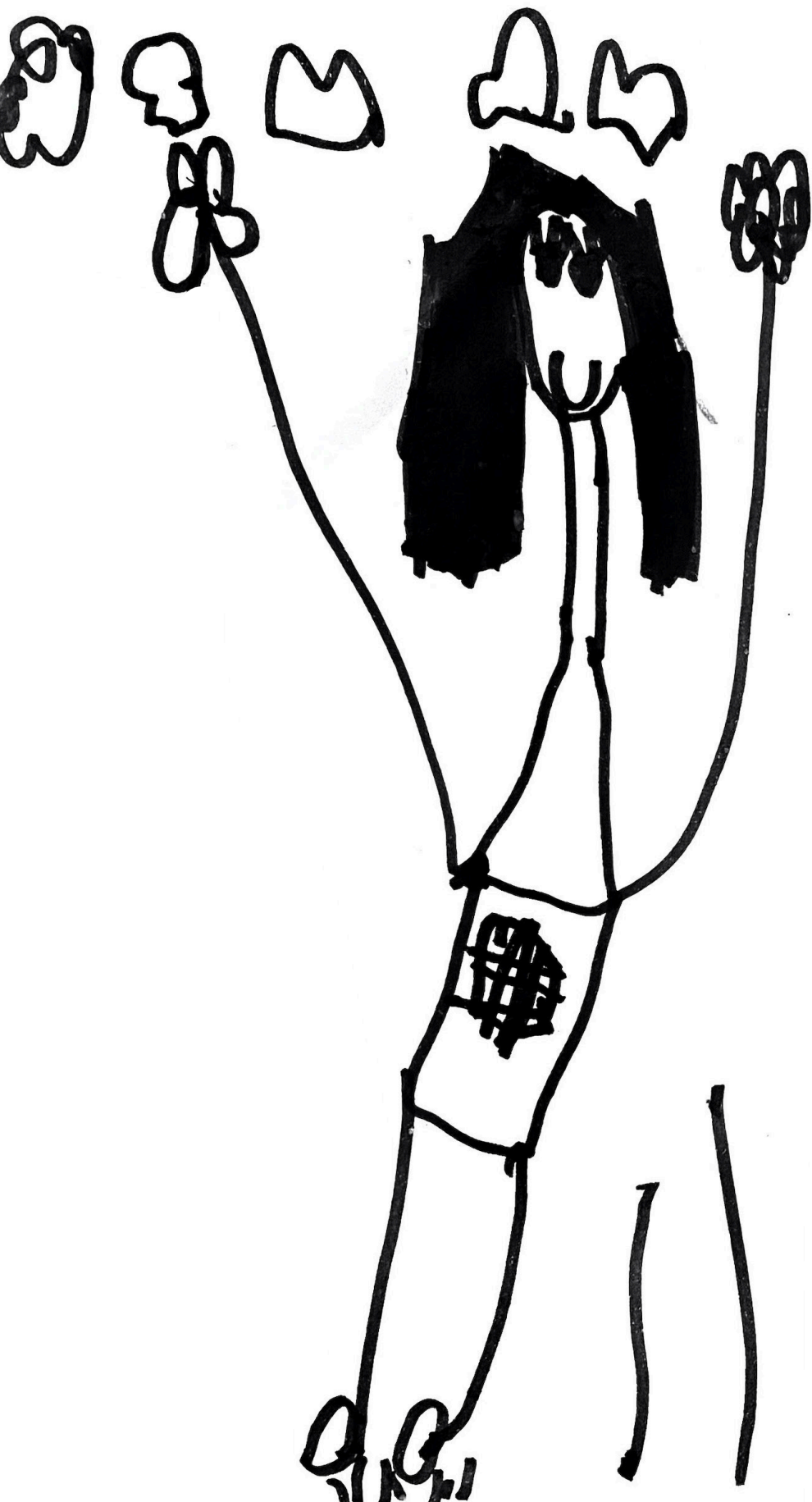
Teškoće tijekom djetinjstva kumulativne su, a bez ranih intervencija vode neurazvojnim, kognitivnim, psihosocijalnim posljedicama i po zdravlje rizičnim poteškoćama. Osim intervencija u obiteljskom sistemu, danas se zastupa praksa i pristup traumatiziranoj djeci i mladima utemeljen na znanjima o traumi, posljedicama i učinkovitim intervencijama (*trauma informed practice, trauma informed care*). Različiti sustavi, a među njima i sustav odgoja i obrazovanja na različite načine pristupaju djetetovom traumatskom iskustvu, osobito nakon iskustva zlostavljanja te imaju specifične postupke, znanja i odgovornosti. Međutim, cilj je isti – održavanje standarda podrške i pomoći djetetu, smanjenje posljedica traume za dijete i osnaživanje stručnjaka sa specifičnim znanjima.

Pristup djeci utemeljen na znanjima o traumi podrazumijeva da organizacije, programi i službe koje djeluju sukladno znanjima o traumi razumiju široki utjecaj traume i mogućnost oporavka, prepoznaju znakove i simptome kod svih - djece, odraslih, stručnjaka i svih uključenih, odgovaraju na potrebe integrirajući znanja o traumi u postupke, procedure i politike te aktivno nalaze načine kako bi se spriječila retraumatizacija. U školskom okruženju važno je prepoznati u dječjim ponašanjima, razvoju, odnosima i strategijama preživljavanja ono što djecu nakon traumatskih iskustava još uznemirava. Djeca ponekad razviju strategije koje im pomažu suočiti se sa iskustvom zlostavljanja, koje su prilagodljive u traumatskim situacijama, ali ne i kada se primjene u novim situacijama ili drugom kontekstu te mogu biti problematične ako ih dijete nastavi koristiti nakon što traumatski događaj završi.

U predavanju će biti razmotreno što bi bilo važno da nastavnici znaju u školi utemeljenoj na znanjima o traumi. Također, problematizirat će se pitanje povjerenja djeteta vezano za iskustvo zlostavljanja: Što kad se dijete u školi povjeri odrasloj osobi? Cilj je pomoći djetetu u uspostavljanju fizičke i emocionalne sigurnosti, tj. povjerenja, osnaživanja, izbora, strukture i konzistencije.

Naravno, u podršci djeci važna je suradnja s roditeljima i zajednicom, ali i podrška svim zaposlenima. Ranjivost odraslih je izraženija ako rade s djecom i ako imaju osobnu povijest stresa i traume, stoga je za nastavnike i stručnjake u školi važno osigurati podršku.

Prof. dr. sc. Dubravka Miljković, Sveučilište u Zagrebu, Učiteljski fakultet

Psihološko cijepljenje djece – doprinos pozitivne psihologije u istraživanju i razvijanju psihološke otpornosti

Život je pun izazova: različitih prepreka i neuspjeha u njihovu svlađivanju. Neki ljudi to podnose lakše i brže se oporavljaju od posljedičnih stresova i trauma, nekima to uspijeva teže ili čak nikako; neki su više a neki manje otporni.

Psihološki otporne osobe u stanju su pozitivno se adaptirati u kontekstu takvih životnih nedaća i *dočekati se na noge*. U određenim okolnostima i vrlo stresne čak i traumatične životne situacije (u bilo kojem životnom razdoblju) mogu rezultirati psihološkim napredovanjem, odnosno, posttraumatskim rastom. S druge strane, upravo pretjerana nastojanja da se djeci u životu osigura sve samo pozitivno, a zaštititi ih se od svega negativnog, mogu imati štetne posljedice po razvoj njihove psihološke otpornosti.

Epidemija popustljivog odgoja kojeg karakterizira pretjerano davanje (igračaka, odjeće, aktivnosti), prezaštićivanje djece i slaba obiteljska struktura (nejasne uloge članova obitelji i nepoštovanje pravila) uzima svoj danak. Djeca i mladi su psihološki neotporni: primjerice, razvijaju samopoštovanje i samopouzdanje bez pokrića, nisu u stanju odgoditi zadovoljenje potreba (žele sve odmah i sada). U sudaru sa životnim izazovima to ih čini psihološki neotpornima. Longitudinalna istraživanja pokazuju da su u svojoj odrasloj dobi pretežno usmjereni na materijalističke životne ciljeve, manje su empatični, manje sretni i zahvalni.

Nažalost, odgojno-obrazovni proces u školi nerijetko slijedi trend popustljivosti: ukinuto je razvrstavanje prema uspjehu i sposobnostima, masovna je inflacija odličnih ocjena, nastava se prilagođava najnižoj razini učenja, napornoga rada ima sve manje. Ukratko, koriste se sve moguće taktike da bi se zaštitio osjećaj samopoštovanja djece koju bi inače zasjenila druga djeca. Smatra se (pogrešno) da se time dobilo više nego što su izgubila djeca koja bi mogla briljirati.

Posljednjih se dvadesetak godina psihološka otpornost posebno istražuje i u okviru pozitivne psihologije – grane psihologije koja fokus interesa i istraživanja premješta s popravljavanja onoga što je loše na poboljšanje onoga što već jest dobro. U kontekstu psihološke otpornosti, to bi značilo utvrditi koje su to osobine psihološki otpornih ljudi i kako nam te spoznaje mogu pomoći u razvoju psihološke otpornosti. Tome se pristupa iz dva smjera: jedan uključuje razvoj (unapređivanje) osobnih vještina suočavanja s poteškoćama (*psihološko cijepljenje*), a drugi stavlja težište na razvoj zaštitnih okolinskih faktora (u obitelji, vrtiću, školi, zajednici općenito).

Prof. dr. sc. Majda Rijavec, Sveučilište u Zagrebu, Učiteljski fakultet

Uloga kreativnosti u razvoju psihološke otpornosti

Istraživanja kreativnih pojedinaca pokazala su da su mnogi od njih odrastali u teškim uvjetima, bilo da se radilo o siromaštvu, lošem braku roditelja ili nekom osobnom tjelesnom ili kognitivnom hendikepu. Neki od njih doživjeli su i traumatska iskustva poput gubitka jednog ili oba roditelja. Pitanje je zašto neki ljudi s takvim traumatskim iskustvima postanu kreativni, a drugi razvijaju različite psihičke poteškoće, uključujući i sklonost delinkvenciji ili samoubojstvu.

Prvo objašnjenje je da se takva djeca zbog svoje teške obiteljske ili osobne situacije osjećaju drugačijom od drugih. To se može kasnije pretvoriti u želju da budu drugačiji, što potiče kreativnost jer je i bit kreativnosti u tome da stvorimo nešto novo i originalno. Nešto djeci kreativnost postaje konstruktivna reakcija na probleme koji im se događaju u životu. Ukoliko pronađu nešto što ih zanima, u čemu uživaju i u tome se mogu izraziti, to im pomaže da budu manje usmjereni na sve one loše ili traumatske trenutke u svom životu. Ovakva djeca vrlo rano stvaraju uvjerenje *da je svijet opasno i nepredvidivo mjesto* pa želja da postignu nešto u području u kojem su kreativni postaje način na koji mogu ostvariti kontrolu nad svojim životom.

Mnogi od njih zbog uvjeta u kojima odrastaju nauče podnositi samoću koja je kasnije preduvjet za kreativan rad. No, s druge strane, bavljenje kreativnim aktivnostima ih često dovodi u kontakte s drugima u školi i izvan nje, što im pomaže u stvaranju novih prijateljstava i dobivanju neophodne socijalne podrške.

Dakle, očito je da događaji koji inače mogu značajno onеспособiti osobu ili usporiti njezin razvoj mogu ponekad postati pozitivna snaga u čovjekovom životu. Izgleda da su ljudi u stanju postati vrlo otporni kad probleme i slabosti uspiju pretvoriti u svoju prednost i snagu.

Prof. dr. sc. Renata Miljević-Ričički, Sveučilište u Zagrebu, Učiteljski fakultet

Put k većoj psihološkoj otpornosti djeteta

Psihološka otpornost može se definirati na razne načine. Uglavnom se spominje izloženost teškoćama i nekim prijetnjama u razvoju s jedne strane te mogućnost pozitivne prilagodbe na teške životne situacije s druge strane. Otporni pojedinci će se lakše nositi s nedaćama i općenito bolje funkcionirati u stresnim situacijama. Pravovremeno preventivno djelovanje i usmjeravanje na zaštitne faktore od ranog djetinjstva doprinosi razvoju vještina i kompetencija koje su ključne za razvoj dječje otpornosti. Postoje različiti pristupi i programi usmjereni na razvoj dječje otpornosti. Jedan od tih načina jest provedba kurikula otpornosti u vrtićima i osnovnim školama. Kod nas je takav kurikulum u upotrebi od 2015. godine. Kurikulum je nastao kao rezultat rada u međunarodnom Comenius projektu, a sudjelovali su znanstvenici sa sedam europskih sveučilišta: Sveučilište na Malti, Sveučilište na Kreti (Grčka), Sveučilište u Lisabonu (Portugal), Sveučilište u Orebru (Švedska), Sveučilište u Paviji (Italija) i Sveučilište u Zagrebu (Hrvatska). Kurikulum otpornosti za djecu predškolske i osnovnoškolske dobi u Europi nastao je putem međukulturalne i međunarodne suradnje, koristeći izvore i iskustvo različitih sudionika. Kurikulum se razvio na temelju trenutnih društvenih, ekonomskih i tehnoloških potreba i izazova uključenih zemalja sudionica te je nastojao kod djece razviti znanja i vještine potrebne za suočavanje s izazovima u njihovim životima, a cilj je smanjivanje ranjivosti, postizanje akademske uspješnosti te društvene i emocionalne dobrobiti djece. Kurikulum je objavljen na sedam jezika (hrvatski, engleski, malteški, portugalski, talijanski, grčki, švedski). Sadrži ukupno pet knjiga: *Vodič za odgojitelje i učitelje* (logika kurikula i upute za primjenu), *Priručnik za odgojitelj(ic)e* (zbirka ciljeva, ishoda i ukupno 108 aktivnosti), *Priručnici za učitelj(ic)e i mlade i srednje osnovnoškolske dobi* (zbirka ciljeva, ishoda i ukupno 108 aktivnosti u svakom priručniku), te *Priručnik za roditelje*.

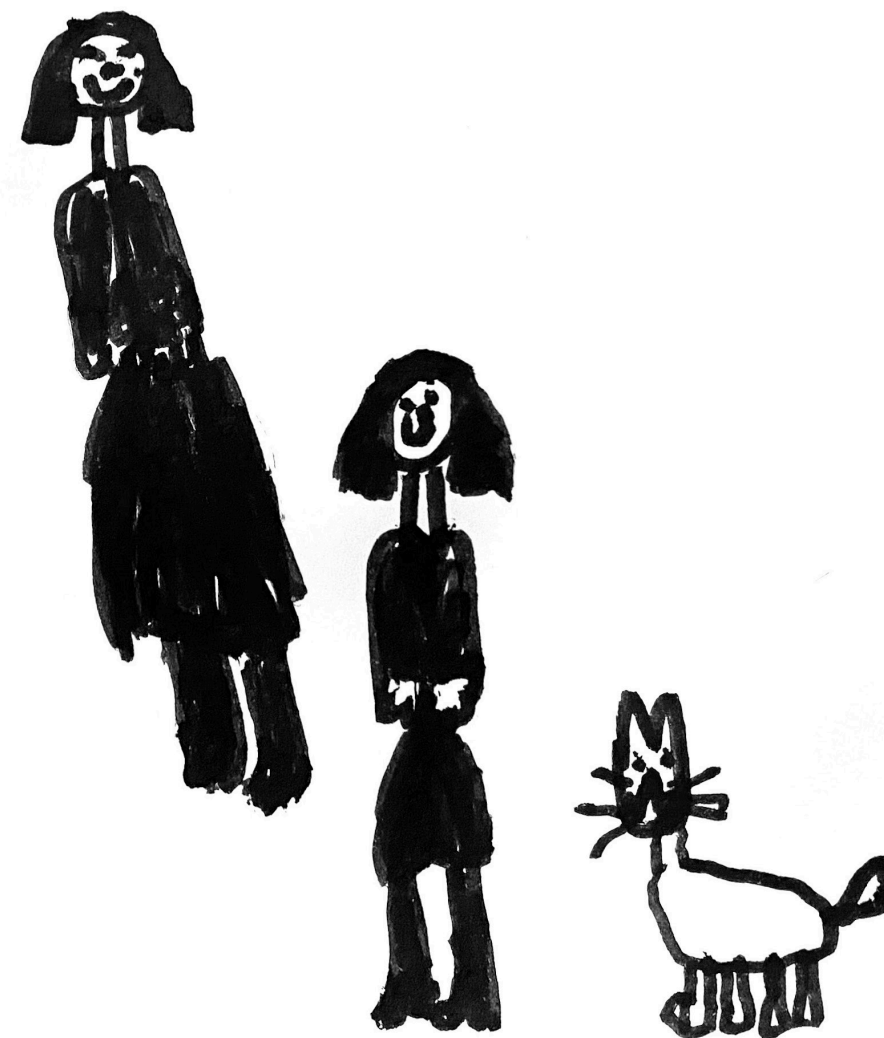
Kurikulum nudi rad na šest tema koje su važne za razvoj djece predškolske i školske dobi i mogu im pomoći da razviju vještine potrebne za suočavanje s problemima i nedaćama. To su: Razvoj komunikacijskih vještina; Uspostavljanje i održavanje zdravih odnosa; Razvoj pozitivnoga mišljenja; Razvoj samoodređenja; Izgradnja osobne snage i Pretvaranje izazova u prilike

Posebne karakteristike aktivnosti predloženih u kurikulumu:

- Usmjeravanje pažnje: svaka aktivnost počinje jednom od kratkih aktivnosti za usmjeravanje pažnje koja se može pronaći u digitalnoj verziji kurikula ili je može osmisлити sam odgojitelj.
- Pričanje priče kao uvod u temu: priče za predškolsku dob temelje se na dvije posebno osmišljene maskote. To su vjeverac neobične boje koji nosi naočale, imenom

Sherlock i ježica Zelda, koja ima nekoliko potrganih bodlji. U pričama o otpornosti javljaju se i ljudski likovi, a koriste se i bajke i priče iz stvarnoga života.

- Raznovrsne aktivnosti kao što su osjetilne aktivnosti, crtanje, igrokazi i igre kojima se nadopunjuje priča.
 - Portofolio u koji djeca prikupljaju svoje crteže, radne listiće i ostale zadatke i na taj način stvaraju svoj portfolio otpornosti.
 - Aktivnosti za rad kod kuće, uključujući i listiće, kojima se djeca potiču da razgovaraju s roditeljima o vještinama koje su naučila u vrtiću i da ih uvježbavaju.
- Edukacija za primjenu kurikula provodi se u okviru Centra za cjeloživotno obrazovanje Učiteljskog fakulteta u Zagrebu.

Mirjana Milanović, prof. psihologije, Sveučilište u Zagrebu, Učiteljski fakultet:

Dijete u središtu vrtičke svakodnevnice

Krilatica „Dijete u središtu“ podložna je različitim tumačenjima i nije zahtjev koji sam po sebi osigurava djelovanje odraslih u najboljem djetetovu interesu. Roditelji i odgojitelji autoritarnog odgojnog stila koji postavljaju velika očekivanja i zahtjeve pred dijete, provodeći strogi nadzor i kontrolu reći će da je dijete u središtu njihova zanimanja i da to rade za njegovo dobro. Permisivni roditelji i odgojitelji koji djetetu pružaju veliku ljubav, podršku i emocionalnu toplinu, te primarno zadovoljavaju sve njegove zahtjeve i želje također će reći da im je „dijete u središtu“.

S pozicija razvojne psihologije dijete je u središtu kada odgojitelj dobro poznaje zakonitosti i posebnosti njegova razvoja, obiteljski kontekst u kojem dijete živi te njega samoga (njegov temperament, potrebe, način na koji se nosi sa sukobima i frustracijama,...) i kada s punim interesom i uvažavanjem iz svoga repertoara ponašanja bira ono koje je najprikladnije u pojedinoj situaciji.

Vrtička svakodnevica mnogo je više od dobro odrađenog fleksibilnog doručka ili metodički razrađene aktivnosti. Nažalost ne postoji jedan savjet i jedan način na koji odgojitelj može prikladno reagirati u različitim svakodnevnim situacijama. Njegova se stručnost ogleda u vještini izbora prikladne reakcije u pozadini koje stoji cijeli korpus znanja.

Tako će odgojitelj koji dobro poznaje kako se podržava i razvija djetetova samosvijest zainteresirano promatrati kako ono kroz staklo sobe promatra kišu i niti jednom mu riječju neće narušiti doživljaj - jer je pravo na doživljaj osnova samosvijesti. Takav će odgojitelj kada vidi nepočesljanu kosu tek pristigle djevojčice zadržati za sebe sve ideje koje ima o njegovoj majci i obiteljskom životu i pronaći vrijeme smireno ju i nježno počesljati - jer je smireno bavljenje vlastitim tijelom također jedan od preduvjeta samosvijesti.

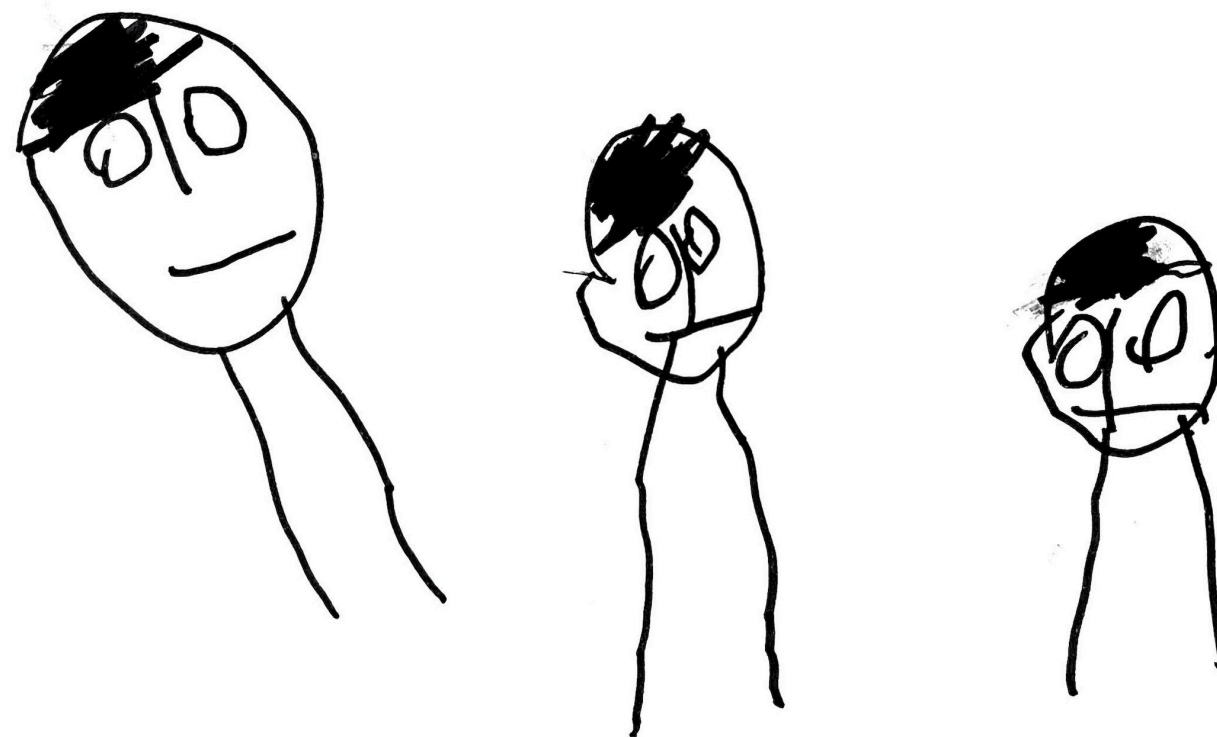
Nasuprot ovim situacijama isti će odgojitelj kada vidi da je dijete uspješno složilo neku građevinu ili završilo neki drugi poduhvat vrlo jasno dati povratnu informaciju o tome kako je to urađeno - jer je konkretna povratna informacija uvjet razvoja samopouzdanja. Pritom će izbjegavati sve uzvike divljenja i općenitog hvaljenja tipa „Super si to napravila“ ili još manje poželjno „Ti si super“ - jer je to štetno i obeshrabrujuće nametanje ideje da vrijedim samo onda kada sam uspješan u nečemu. U mnogim svakodnevnim situacijama odgojitelj će poticati dijete da odoli iskušenju, pridržava se pravila i privremeno odgodi postizanje zadovoljstva - jer su to elementi razvoja samoregulacije.

U situacijama kada je dijete frustrirano jer želi nečim ovladati odgojitelj to neće učiniti umjesto njega, nego će ga podržavati i poticati da ljutnju pretvori u ponovne pokušaje kako bi ostvarilo zamišljeno (bila to građevina, crtež, konstrukcija ili samo pojedena tanjur juhe) - jer je to podržavanje motivacije za postignućem i jer je to put do tzv. eudemonističke, nasuprot hedonističkoj sreći.

Dijete će u vrtičkoj svakodnevici ponekad pokazati i ponašanje koje može ugroziti njega, imovinu ili drugu djecu. Odgojitelj koji na takvo djetetovo ponašanje reagira upozoravanjem na posljedice koje je to ponašanje moglo proizvesti nema više „dijete u središtu“. Ako je usmjeren na dijete onda od ponašanja neće ići ka posljedici nego ka potrebi. Pokazat će interes za potrebu koja se krije iza ponašanja i pomoći djetetu da ju osvijesti i izrazi.

Ponekad će djetetovo ponašanje imati očiglednu posljedicu - nekoga je povrijedilo, rastužilo ili oštetilo nečiju imovinu. I tada odgojitelj ima izbora hoće li u središte staviti djetetovo grubost, naglost i nemar ili će sjetivši se znanja o restituciji podsjetiti dijete na sve one situacije kada je bilo brižno i pažljivo i potaknuti ga da se afirmira sa vrlinom koju ima tj. da smisli kako će „ispraviti grešku“. Tako će dijete naučiti da oprostiti nije dovoljno.

Roditeljima se površnost i neznanje mogu oprostiti, ali odgojiteljeva profesija bogata je znanjima koja slučajne i površne reakcije mogu svesti na minimum. I kada se dogode odgojitelj koji promišlja svoju praksu pronaći će načina promijeniti svoje ponašanje u najboljem djetetovom interesu. Stavljajući dijete u središte promišljanja minimiziramo svoju ego orijentaciju, a krilatici „Dijete u središtu“ dajemo smisao i rastemo zajedno s njime.

Minja Jeić, psihologinja, DV Vrbik, Zagreb,
Centar za podršku roditeljstvu „Rastimo zajedno

Rastimo zajedno – podrška roditeljstvu

Rođenjem djeteta svaki roditelj dobiva novu ulogu u životu i novi izazov za osobni rast. Brojne društvene promjene obilježavaju kontekst u kojem se odvija suvremeno roditeljstvo i pred roditelje postavljaju dodatne izazove u ispunjavanju roditeljskih odgovornosti. Tako roditeljsku ulogu zahtjevnijom nego prije čine pritisci s različitih strana – od poslodavaca, medija, javnih službi, drugih članova obitelji, do vlastitih očekivanja i uvjerenja. U novije vrijeme dijete stječe novi položaj u društvu. Prepoznato je kao nositelj ljudskih prava čije ostvarenje jamči država, čime roditeljstvo izlazi iz sfere privatnosti i ulazi u sferu javnosti, postaje predmetom javne politike – što također predstavlja novi izazov za roditelje.

Šira društvena zajednica prepoznaje koliko je "roditeljski posao" važan, ali i zahtjevan. Uz velika očekivanja od roditelja, društvo bi trebalo preuzimati svoj dio odgovornosti ne bi li omogućilo svakom roditelju da se nosi s izazovima suvremenog roditeljstva i ostvaruje pravo na pouzdane informacije, savjetovanje, materijalnu i drugu pomoć u brizi o djeci. Tako su na poziv UNICEF Hrvatska prof.dr.sc, Ninoslava Pećnik s Pravnog fakulteta, nositeljica kolegija o roditeljstvu i pravima djeteta i psihologinja vrtića DV Cvrčak Branka Starc razvile program radionica s roditeljima Rastimo zajedno, namijenjen roditeljima najmlađe djece. Program je razvijen tijekom 2008. i 2009. godine u suradnji s voditeljicama (stručnim suradnicima i odgojiteljicama vrtića) i roditeljima koji su sudjelovali u dva pilot-projekta u ukupno 25 dječjih vrtića u Hrvatskoj. Priručnik za voditeljice Programa radionica s roditeljima Rastimo zajedno izdan je 2010. godine i te je godine novonastali program uz pomoć UNICEF-a i Agencije za odgoj i obrazovanje nakon edukacije novih voditelja, svesrdno ponuđen na korištenje vrtićima diljem Hrvatske. A onda se pojavila potreba za „sestrinskim“ programima. Tako su nakon programa „Rastimo zajedno“ (2010.), nastali: „Rastimo zajedno Plus“ – program podrške roditeljima djece s teškoćama (2013.), „Klub očeva“ – program koji pažnju posvećuje ulozi oca u ranom djetinjstvu (2016.), „Rastimo zajedno i mi“ - program podrške obiteljima s predškolskom djecom u zahtjevnijim okolnostima (2020.), a u nastajanju su programi „Rastimo zajedno ONLINE“ – program podrške roditeljima koji podižu djecu u zahtjevnijim okolnostima roditeljstva i/ili roditeljima koji iz različitih razloga ne mogu sudjelovati u programima radionica licem-u-lice, „Rastimo zajedno u novoj obitelji“ - program podrške za posvojiteljske obitelji s djecom predškolske i rane školske dobi i „Rastimo zajedno mini“ – prilagođeni Rastimo zajedno program za online podršku roditeljima.

Mr. sc. Maja Gabelica Šupljika, psihologinja, Ured pravobraniteljice za djecu

Zašto Konvencija o pravima djeteta nije dovoljna?

Prošlo je više od 30 godina kako je donesena Konvencija o pravima djeteta. Ona bi, osim što sadrži univerzalne standarde koje država koja ju je ratificirala mora jamčiti svakom djetetu, trebala biti i glavni vrijednosni okvir i pomoć za sve koji rade s djecom i za djecu. Riječ je o najpotpisivanijem dokumentu na svijetu, a na njega se pozivaju roditelji, profesionalci, oni koji se bave djecom, donositelji odluka, političari, mediji, stvaratelji javnih politika.

Unatoč tomu, roditelji prelaćuju djecu, jedno od četvero djece odrasta u riziku od siromaštva, nedovoljne su usluge zaštite mentalnog zdravlja djece, nazivamo škole nultom zonom tolerancije na nasilje, a najveći broj prijava nasilja se odnosi upravo na vršnjačko školsko nasilje, pedofili mogu osnovati udrugu, raditi s djecom, posvojiti dijete. Mnoga djeca imaju školsku fobiju ili idu u školu nesretna i zabrinuta.

Konvencija je zasigurno omogućila novi pogled na vrijednost djeteta i njegovih ljudskih prava, ali ona sama po sebi ne omogućava da se te vrijednosti pretoče u svakodnevni djetetov život.

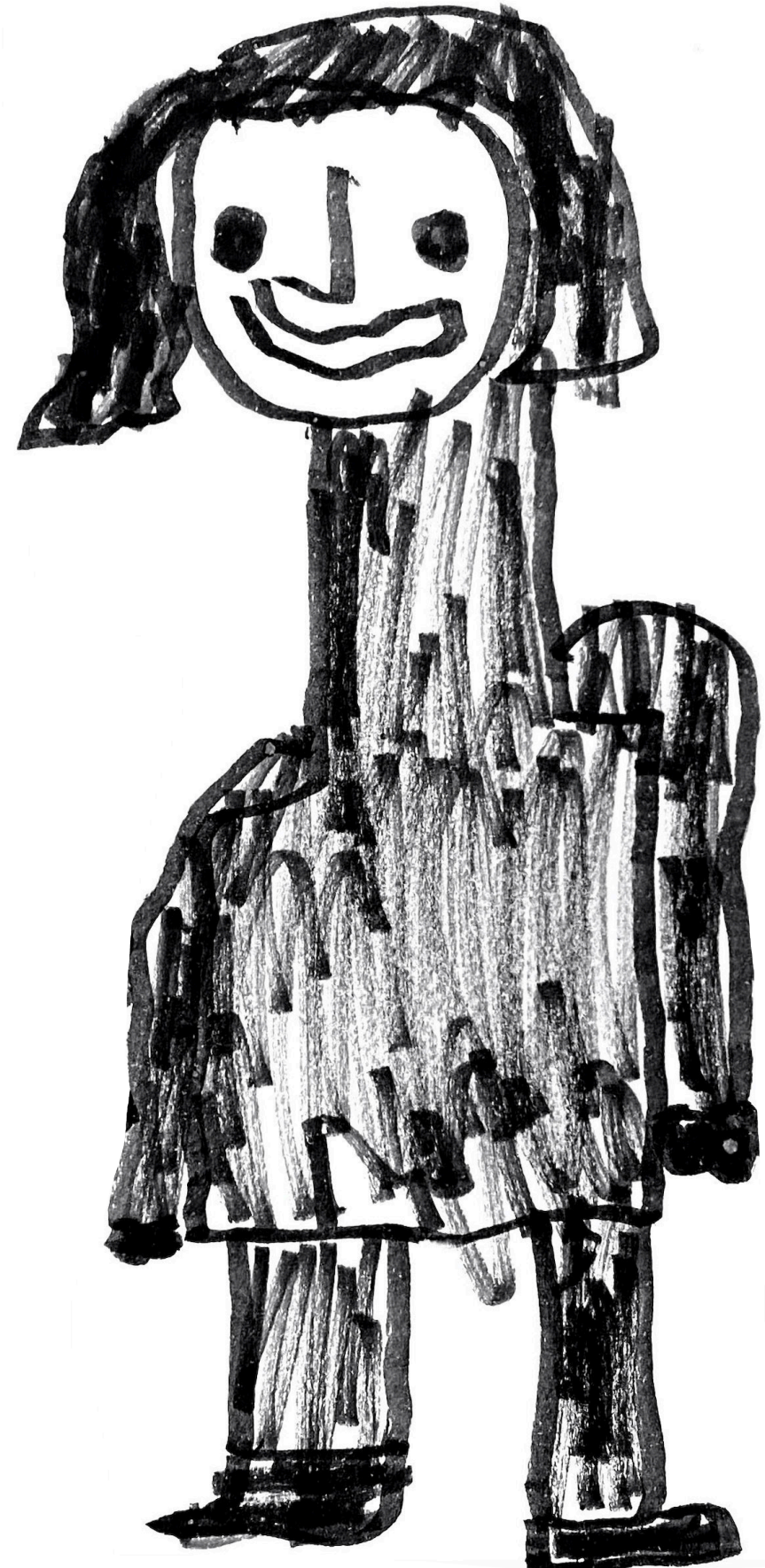
Nema javne politike, strategije, akcijskog plana ili programa koji se ne poziva na konvencijsko načelo najboljeg interesa djeteta. Međutim, rijetkost je da svi ti oblici javnog djelovanja sadrže procjenu o tome kako će se ta djelovanja odraziti na djecu niti ocjenjuju je li se i kako dječji život unaprijedio nakon što se aktivnosti provedu.

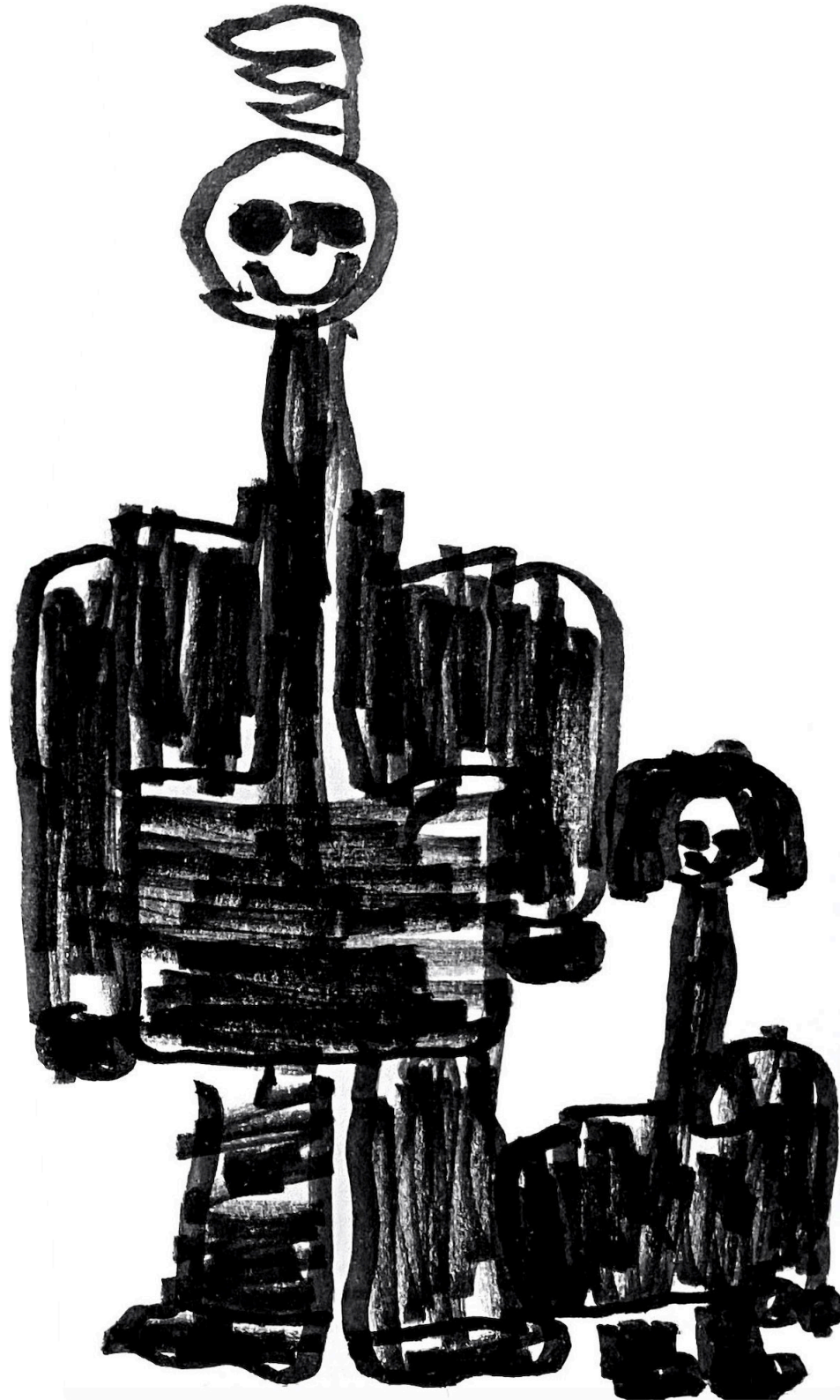
Zato se možemo zapitati koliko smo stvarno ozbiljni kad govorimo da smo potpuno posvećeni ostvarivanju dječjih prava.

Neki autori postavljaju čak pitanje koliko je relevantan i obvezujući dokument koji bi nam trebao biti vodič u odgovaranju na ovo pitanje u vrijeme kad se događaju snažne i neočekivane promjene društvenog i okolinskog konteksta u kojima bi se trebala ostvarivati dječja prava. Promijenili su se načini i mogućnosti komunikacije, koncept privatnosti, dostupnost zabavnih i edukativnih, ali i štetnih sadržaja. Javljaju se nove bolesti, nove krize, drukčiji ratovi, recesija i oporavci, mijenja se obitelj i roditelji.

Drugi autori odgovaraju da se nejasnoće i pitanja proizišla iz društvenih i drugih promjena, na koje Konvencija ne odgovara, nadvladavaju općim komentarima UN-ovog Odbora za prava djeteta i raspravama na teme koje predstavljaju novi izazov u zaštiti dječjih prava na temelju kojih nastaju novi dokumenti, smjernice i alati za one koji se bave djecom. Njih je važno poznavati i na temelju njih promišljati o tome kako naše odluke utječu na djetetov život.

U izlaganju ćemo prikazati neke od općih komentara na Konvenciju te ćemo navesti neke primjere i podatke pravobranitelja za djecu koji se odnose i na odgojno-obrazovni kontekst ostvarivanja djetetovih prava i na promjene unutar njega.

Silvija Stanić, dipl. psih. univ. spec. iur., Udruga roditelja „Korak po korak“

Prevenција zlostavljanja djece primjenom CAP programa

Poznato je da se nasilje ne može uvijek izbjeći jer se može dogoditi bilo kada i bilo gdje, a osim toga, u 80% slučajeva, zlostavljač je netko koga djeca poznaju. Djeca su rizična skupina podložna zlostavljanju bez obzira na svoju rasu, vjeru, spol ili društveno-ekonomski status. Zbog toga su strategije preveniranja zlostavljanja nužno potrebne svoj djeci svijeta. CAP (čit. kap; akronim od Child Assault Prevention) program je razvijen 1978. godine u SAD-u, a do danas se proširio u 30-ak zemalja svijeta. Udruga roditelja Korak po korak 1999. godine započinje s provedbom CAP-a te se on danas provodi na području cijele Hrvatske. CAP program se temelji na filozofiji ojačavanja i osposobljavanja – vjerovanju da svi ljudi imaju pravo na informacije, vještine i strategije kojima mogu steći kontrolu nad svojim životima, odnosno da svatko ima pravo biti siguran, jak i slobodan.

CAP je program primarne prevencije zlostavljanja koji osnažuje djecu u sprječavanju napada od strane vršnjaka, napada nepoznate osobe (otmica) i napada od strane poznate odrasle osobe. CAP nastoji integrirati najbolje izvore pomoći u zajednici kako bi se smanjila ranjivost djece i mladih na verbalno, fizičko i seksualno zlostavljanje. Ciljevi CAP programa su: (1) Smanjiti ranjivost djece i njihovu izloženost različitim oblicima zlostavljanja kvalitetnim informiranjem i poučavanjem učinkovitim preventivnim strategijama; (2) Potaknuti lokalnu zajednicu da sprječavanje nasilja među ljudima, a posebno zlostavljanja djece, prepozna kao svoj važan cilj i nastojanje; te (3) Potaknuti obrazovne institucije na sustavan pristup prevenciji zlostavljanja djece.

Ključne strategije kojima se uči djecu su: zalaganje za sebe, učinkovita komunikacija te traženje podrške i pomoći. CAP radionice obrađuju tri oblika nasilja: međuvršnjačko nasilje, napad nepoznate odrasle osobe i napad poznate odrasle osobe.

CAP program ima razvijene i verificirane kurikulume za provedbu programa u odgojno-obrazovnim institucijama. Kurikulumi koji se provode u okviru CAP programa u Hrvatskoj su: PREDŠKOLSKI CAP – za djecu predškolske skupine, OSNOVNI CAP – za djecu 2. i 3. razreda osnovne škole, TEEN CAP – za mlade završnih razreda osnovne škole (7. i 8. razred) i početnih razreda srednje škole (1. i 2. srednje) te CAP za djecu s razvojnim teškoćama.

Za sustavnu provedbu CAP programa potrebno je educirati vrtičke ili školske timove koji bi program provodili u okviru radnog zaduženja kao dio vrtičkog ili školskog kurikuluma. Edukacijom za buduće CAP pomagače na kojima se sudionicima predstavlja CAP program, filozofija CAP-a i radionice za djecu, odnosno mlade, kao i sadržaj predavanja za roditelje i osoblje, osposobljavaju se stručnjaci za rad i primjenu CAP programa. Nakon edukacije CAP sudionici mogu provoditi CAP u svojoj ustanovi. Tim za Predškolski i Osnovni CAP čine minimalno 3 osobe, odnosno minimalno 2 osobe za TeenCAP. Udruga roditelja "Korak po korak" u suradnji s jedinicama lokalne i regionalne samouprave osigurava sredstva za superviziju timova, edukaciju novih pomagača i tiskanje pratećih materijala.

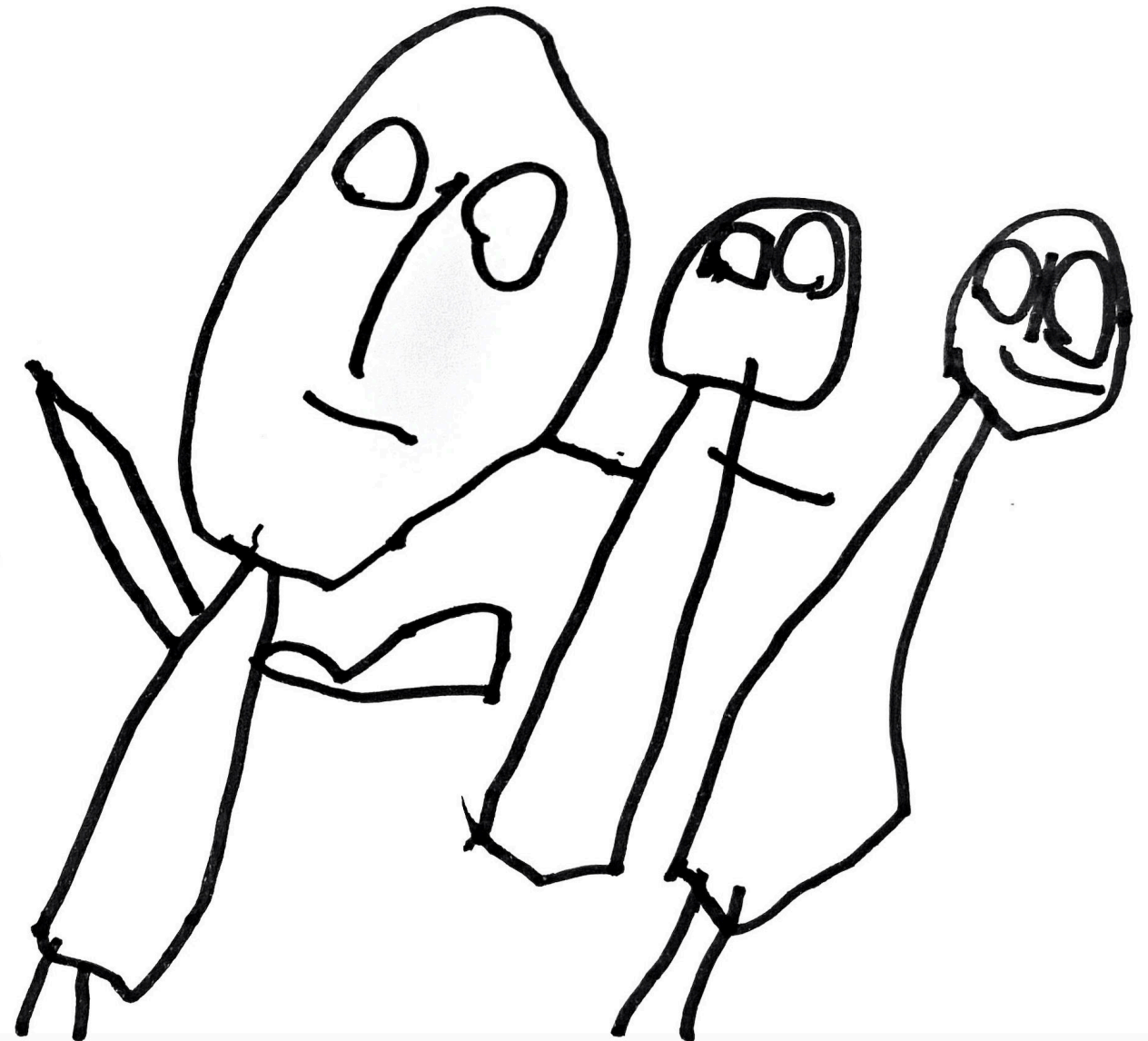

Dr. sc. Marija Crnković, klinička psihologinja,
Poliklinika za zaštitu djece i mladih Grada Zagreba

Primjeri iz prakse kliničkog dječjeg psihologa

Djecu učimo da je učenje po modelu ili iskustveno učenje najbolji način usvajanja novih znanja i razvoj a postojećeg. S tim ciljem će u ovoj prezentaciji biti prikazani primjeri slučajeva u radu s djecom i mladima te njihovim roditeljima. Razgovarat će se o uspjesima u radu, dobrim rezultatima, teškoćama, izazovima i dilemama kako bismo zajedno učili i razvijali dodatne načine pomoći najmlađim članovima našeg društva i njihovim roditeljima, skrbnicima i stručnjacima koji o njima brinu.

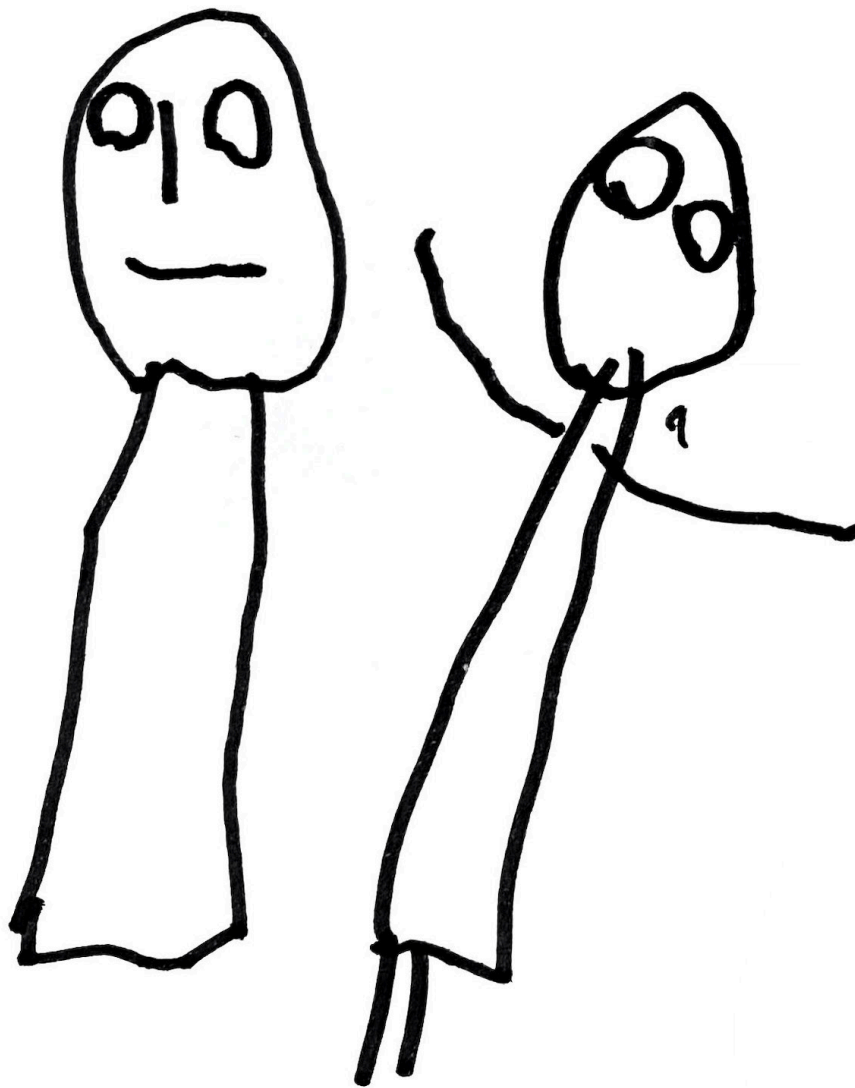
Važno je naglasiti kako je neizostavan čimbenik u radu s djecom multidisciplinarnan pristup te suradnja s drugim institucijama i stručnjacima, među kojima su odgojitelji i učitelji jedni od najvažnijih jer su uz roditelje u najbližem kontaktu s djecom tijekom njihovog odrastanja i sazrijevanja. I kroz opisane primjere vidjet ćemo kako bez interdisciplinarnosti i međuinstitucionalne suradnje, rad i pomoć našim malim pacijentima bi bili nemogući i osuđeni na neuspjeh.

Izv. prof. dr. sc. Sanja Tatalović-Vorkapić, Sveučilište u Rijeci, Učiteljski fakultet

Loše postupanje prema djeci tijekom prijelaza i prilagodbe: kako osigurati dobrobit djece?

Prijelazi i prilagodbe kroz koje djeca prolaze tijekom svojeg djetinjstva sastavni su dio života, ali istovremeno i vrlo izazovni. Prema suvremenim spoznajama iz područja razvojne psihopatologije, situacije prijelaza i prilagodbe spadaju u rizične čimbenika okoline u razvoju djece. Stoga je od iznimne važnosti prepoznati sve karakteristike potencijalnih rizika u okolini djeteta tijekom tranzicije, te omogućiti takvo pružanje podrške za okolinu (bližu i dalju) koja će imati potencijal transformacije iz rizičnog u zaštitnog čimbenika u razvoju djece. Ovo je posebno važno kada je riječ o mikrosredini djetetova razvoja, tj. njegovoj/njezinoj obitelji, ali i o odgojno-obrazovnim ustanovama, dječjim vrtićima i osnovnim školama. Kada je riječ o prijelazima tijekom djetinjstva, važno je osigurati pozitivno i kompetentno roditeljstvo, kao i kvalitetnu organizaciju odgojno-obrazovne prakse za različite razvojne razine. S obzirom da samostalnih i sustavnih programa kompetentnog roditeljstva u našoj zemlji nema, značajan dio odgovornosti leži na odgojno-obrazovnom sustavu te kreiranju, s jedne strane kvalitetne prakse, a s druge strane programa pružanja podrške roditeljima. Prijelazni periodi tijekom djetinjstva najizazovniji su po pitanju socijalno-emocionalne dobrobiti djece koja može biti ugrožena iz različitih aspekata i vrsta lošeg postupanja prema djeci. S obzirom na to, u predavanju će biti prikazane suvremene spoznaje iz područja razvojne psihopatologije, te razumijevanja različitog utjecaja tranzicije na razvoj djece, kao i različite prirode reakcija kod djece koje se mogu javiti. Nakon individualne razine, prikazat će se okolinska razina, ponajviše s aspekta negativnog utjecaja na razvoj privrženosti kod djece, ali i s aspekta smjernica za kreiranjem podržavajuće i sigurne okoline s ciljem osiguranja najviše razine psihološke dobrobiti djece tijekom prijelaza.

Doc. dr. sc. Ivana Visković, Sveučilište u Splitu, Filozofski fakultet

Prijelaz djece iz dječjeg vrtića u školu – javno-obrazovna politika i prakse

Javnu obrazovnu politiku moguće je tumačiti kao sustav odluka i definirani smjer promjena (ne)formalnog obrazovanja u okviru dostupnih mehanizama – zakona, sustava financiranja i odlučivanja, praćenja i nadzora. To su u pravilu odluke vladajućih o onom što (ne)žele u odgoju i obrazovanju (Petek, 2012). Tako dominantna, najčešće manjinska, grupa regulira ponašanja većine - praktičara, roditelja i djece, koji su, uglavnom, marginalizirani u odlučivanju. Mišljenje stručnjaka – praktičara i znanstvenika, često se koristi samo kao potvrda već donesenih odluka (Haas, 2004). Raskorak između onih koji odlučuju i onih koji provode obrazovne politike može rezultirati otporima praktičara. Otpori sami po sebi nisu negativni ako rezultiraju istraživanjima i razvojem autentične prakse (Kovač, Rafajac, Buchberger i Močibob, 2014).

Isticanje obrazovanja kao prioriteta nema kvalitetnog učinka bez (re)determiniranja odnosa - socijalnih, ekonomskih i gospodarskih (Bejaković, 2006). Razvoj formalnog odgojno-obrazovnog sustava zahtijeva od kreatora javne obrazovne politike alokaciju financijskih sredstava, kontinuirano praćenje i vrednovanje procesa te povezivanje stručnjaka (praktičara i znanstvenika). Usmjerenost na kvalitetu potiskuje rigidnu organizaciju institucija i otvara prostor istraživanju i razvoju (Žiljak, 2006).

Javna obrazovna politika dio je nacionalne politike, tradicije i kulturnog identiteta. Istodobno, to je i ograničenje (mehaničkog) prijenosa institucionalnih obrazovnih modela među različitim društvima (državama). Kvalitetna javna obrazovna politika pojedinog društva trebala bi zato implementirati postojeća, autentična postignuća prakse i suvremenu znanstvenu spoznaju. To pretpostavlja aktivno i suradničko uključivanje svih dionika procesa u odlučivanje o ključnim temama obrazovanja, između ostalog i o prijelazima. Sadašnja i dugoročna dobrobit djece, ali dobrobit svih dionika procesa (roditelja, odgajatelja, učitelja) trebala bi biti i polazište i željeni ishod odgojno-obrazovnog procesa. Suradnja odgojno-obrazovnih ustanova (dječjeg vrtića i osnovne škole) s roditeljima, aktivno sudjelovanje djece i potpora zajednice trebalo bi biti pravilo, a ne izuzetak.

Tumačenje dobrobiti djece kao konstrukt osobnog psihofizičkog blagostanja, optimalnih socijalnih interakcija, emocionalne sigurnosti i potpore te obrazovnih ishoda (Nacionalni kurikulum ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja, 2015), udaljava od normativnih procjena. Prihvatanje stava da je svako dijete osobito i vrijedno usmjerava na individualiziran pristup, praćenje i poticanje osobnog razvoja pojedinog djeteta. Kvaliteta tog procesa, svrhovita potpora razvoju, izgrađivanje afirmativnog identiteta te razvoj temeljnih kompetencija (spoznajnih i socio-emocionalnih), umnogome determinira dugoročna obrazovna postignuća djece (Einarsdottir, Perry i Dockett, 2008). Istodobno, proces prijelaza treba biti i dječje zadovoljstvo i sigurnost u novoj

zajednici, samopouzdanje, samopoštovanje i asertivnost kao prediktora motiviranosti za učenje i osobni razvoj (Visković i Višnjić Jevtić, 2019).

Odgojno-obrazovne institucije i obitelj referentni su okvir socio-emocionalnog statusa djece, psihofizički razvoj, učenje rješavanja problemskih situacija te osnaživanje djeteta, između ostalog i za prijelaz u novu odgojno-obrazovnu zajednicu. Razvijena otpornost na promjene i potpora obitelji može doprinijeti smanjenju osjećaja anksioznosti i zbunjenosti u suočavanju s nepoznatim. Istodobno, otvorenosću i dostupnošću odgojno-obrazovne ustanove mogu i djeci i roditeljima pružiti osjećaj sigurnosti i podrške (Visković i Višnjić Jevtić, 2019).

Prediktor kvalitete odgojno-obrazovnog procesa, a samim tim i prijelaza, je profesionalni status praktičara (odgajatelja i učitelja) koji, uz primjerenu potporu, mogu potaknuti aktivno uključivanje svih dionika uz jednakopravno sudjelovanje djece. Javna obrazovna politika trebala bi zato osigurati potporu visokoškolskim institucijama u procesu obrazovanja odgajatelja i učitelja, ali i umrežavanja s praktičarima. Jasno isticanje usmjerenosti na pristupe socijalne pedagogije doprinijelo bi razvoju kvalitete. Posebni oblici zlostavljanja u velikoj mjeri se mogu smanjiti, ali i spriječiti edukacijom roditelja, odgojitelja i učitelja. U odgojno obrazovnim ustanovama je važna rana identifikacija problema, adekvatan odgovor na potrebe zlostavljane djece i osiguravanje pretpostavki za njihov razvoj i uspjeh. vremenu, posljedice, prevencija

Sena Puhovski, psihologinja, Brigojedac.hr, Psihološki centar za djecu i obitelji

Razvod roditelja - rizik za zlostavljanje i zanemarvanje djeteta

Razvod roditelja je događaj koji može izazvati različite razine stresnih reakcija kod članova obitelji. To nije traumatski događaj (iako se može odvijati u traumatskim okolnostima), ali on donosi različite razine i oblike stresa te svakako predstavlja gubitak za sve članove obitelji, a pogotovo za djecu.

Kroz ovo predavanje pozabavit ćemo se perspektivom djeteta koje prolazi kroz proces razvoda braka roditelja. Koje su to potrebe djece općenito, kao i djece različite dobi te razvojne karakteristike koje valja uzeti u obzir u ovom kontekstu? Koji su to rizični, a koji zaštitni faktori na koje valja obratiti pažnju? Također, s obzirom na to da proces rastave i restrukturiranja obitelji donosi određenu razinu nestabilnosti u životu djeteta, u tom je razdoblju od dodatnog značaja stabilnost i podrška u drugim aspektima života. Promotrit ćemo i na koji način učitelji i članovi stručne službe škole mogu biti izvor dodatne podrške djetetu. Obratit ćemo pažnju i na znakove u ponašanju djeteta ili informacije dobivene od drugih (roditelja, prijatelja, nastavnika) i samog djeteta na koje svakako valja pravovremeno reagirati.

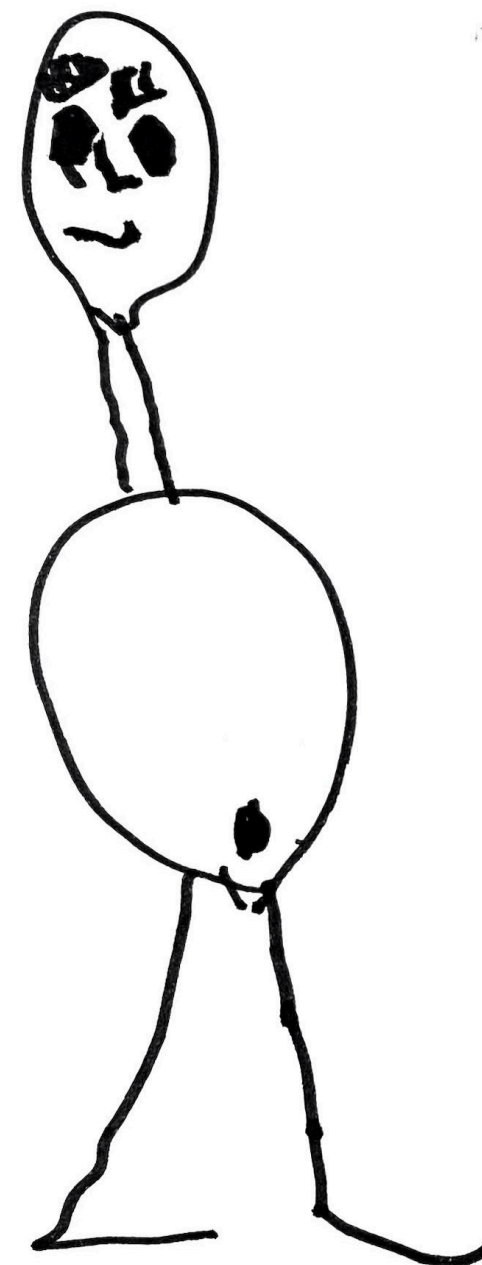
Dr. sc. Ida Somolanji Tokić, Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Fakultet za odgojno-obrazovne znanosti

Dijete i njegov podatkovni dvojnik

„Prijelaz djeteta iz dječjeg vrtića u osnovnu školu u zadnjih nekoliko godina svoje mjesto napokon pronalazi u stručnom i znanstvenom interesu pedagogije. To je svakako opravdano i poželjno jer je u razumijevanju prijelaza potrebno izaći iz okvira prevladavajuće pozitivističke paradigme. Samo je sustavnim proučavanjem tematike prijelaza iz pedagojske perspektive moguće doći do novih spoznaja i načina promišljanja koji se oživotvoruju u pedagoškoj stvarnosti. Upravo se zato prijelaz djeteta iz dječjeg vrtića u osnovnu školu mora promotriti i iz same prakse jer „teorija je opravdana jedino ako se temelji na svakodnevnim problemima proizašlim iz odgojno-obrazovne prakse i vodi njihovu rješenju.“ (Malaguzzi, 1998, str. 86). Praksa prijelaza, pak, ukazuje da se pored prevladavajuće pozitivističke paradigme i težnje standardizaciji kroz diskurs jednog mogućeg odgovora (Robert-Holmes, 2016), ipak otvara novi prostor razumijevanja prijelaza *kao zajedničkog konstrukta* u čijoj osnovi leži poticanje multiplih diskursa i demokratske rasprave svih uključenih aktera (Vandenbroeck, 2020). Kao jedan od važnih alata za razvoj te suvremene prakse prepoznalo se pedagoško dokumentiranje. Pri tome se ne misli na dokumentiranje kao administrativnom ili normativnom postupku koji u osnovi ima, kako Krechevsky i sur. (2013) ističu, standardizirano testiranje i normalizaciju djece putem ‘čeklista’ i sumativne procjene, nego se pedagogija okreće dokumentiranju kao procesu poštivanja i uključenosti koji će učenje učiniti vidljivim te uvažiti različite perspektive. Međutim, s obzirom na to da pedagoško dokumentiranje podrazumijeva različite oblike “indirektne podrške dječjim aktivnostima i učenju koje nije moguće podvesti pod neki univerzalni i opće primjenjivi metodički “recept”.” (Slunjski, 2020, str.1), postoji bojazan da se ono koristi kao alat sukonstrukcije samo na deklarativnoj razini, a u stvarnosti služi i dalje kao alat jednokratne procjene i binarnog određenja djeteta i njegova razvoja. Pri tome se ponajprije misli na pitanje stvarnog suodlučivanja, odnosno promišljanja o djetetovu autorstvu i autonomiji u kontekstu stvaranja znanja i značenja, a posljedično se postavlja pitanje i *dataficiranja* (Robert-Holmes, 2016) i kvantificiranja djeteta tijekom prijelaza.

Pedagoško dokumentiranje predstavlja multidimenzionalni narativ koji govori o cjelovitom djetetu i njegovu razvoju, odnosno o djetetovu učenju kao multidimenzionalnom, holističkom i duboko kontekstualno uronjenom procesu i ukoliko se ne koristi ili ne koristi na taj način, vrlo jednostavno - ono nije pedagoško dokumentiranje (Oliveria-Formosinho i de Sousa, 2019). U kojoj mjeri smo svjesni

moguće zlouporabe pedagoškog dokumentiranja pod krinkom suvremenog pristupa i na koji način ta zlouporaba doprinosi stvaranju djetetova podatkovnog dvojnika tijekom procesa prijelaza iz dječjeg vrtića u osnovnu školu? Oliveria-Formosinho i de Sousa (2019) ističu kako se pedagoško dokumentiranje ne može naučiti ‘činiti’ bez razumijevanja procesa koji se dokumentira stoga je opravdano pitanje u kojoj mjeri razumijemo proces i dijete u njemu? Vidimo li tijekom prijelaza iz dječjeg vrtića u osnovnu školu stvarno dijete pred sobom kao i tragove njegovih 100 jezika (Malaguzzi, 1998) koje nam ostavlja ili ga svodimo na njegova podatkovnog dvojnika kojeg je lakše kontrolirati, mjeriti ga, predvidjeti i ukalupiti u očekivane normative i ishode (Moss, 2012)? Na koji način koristiti pedagošku dokumentaciju ne samo da prikazuje stvarno dijete, nego i da ta slika bude korisna u daljnjem procesu osiguravanja kontinuiteta?

Magda Henok, mag. pr. ob.

Put prema sretnom i nezanemarenom djetetu – smjernice koje nam daju vrtići i škole

U današnje vrijeme svakodnevno svjedočimo porastu obiteljskog nasilja, emocionalnog i fizičkog zlostavljanja te zanemarivanja kod djece različite životne dobi. Iako su prava djece zaštićena Ustavom, različitim Protokolima i Konvencijama, o njima se govori preko medija, u tiskanim izdanjima pa čak i usmenom predajom, nasilje u svim svojim oblicima širi se poput teško zaustavljive zarazne bolesti i ostavlja trajne posljedice na „zaražene“.

Neke vrste zlostavljanja poput, primjerice, zanemarivanja djece ponekad su teško prepoznatljiva jer su u društvu već toliko raširena da ih je potrebno dobro razlikovati od emocionalnog zlostavljanja ili odgojnih metoda. Zanemarivanje djece obuhvaća nekoliko kategorija pa tako literatura navodi: fizičko, emocionalno, obrazovno i zdravstveno zanemarivanje kao najčešće podvrste ovog oblika propuštanja zadovoljenja djetetovih potreba. Kao društvo, ali i pojedinci svatko snosi odgovornost i obavezu prijaviti makar i sumnju na bilo kakav oblik zlostavljanja najranjivijih (djece). Odgajatelji, učitelji, profesori i stručni suradnici na prvoj su liniji fronte za uočavanje zlostavljanja, odnosno zanemarivanja djece stoga je njihova uloga od velike važnosti kod prevencije nasilja nad djecom. Vrtići i škole kao odgojno-obrazovne ustanove dužne su pravodobno reagirati na uočeno zanemarivanje kako bi zaštitili prava djece, ali i pomogli roditeljima u što boljem izvršavanju njihove roditeljske uloge. Nerijetko to znači i nužnu suradnju sa Centrom za socijalnu skrb ukoliko su dječja prava ugrožena ili u potpunosti zanemarena.

Put prema sretnom i nezanemarenom djetetu ostvarit će se prvim koracima u zajedničkoj i dobrovoljnoj suradnji djece, roditelja i odgojno-obrazovnih ustanova jer su upravo vrtići i škole, osim obiteljskog doma, ustanove u kojima djeca provode većinu svog vremena.

Ivona Šimunović, mag. praesc. ed.

Kompetencije odgojitelja za prepoznavanje znakova nasilja nad djecom

Prema posljednjem izvješću Eurydicea (2019), 82,8% djece u dobi od 3 godine i stariji polaze dječji vrtić. Zbog sve veće uključenosti djece u ustanove ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja, odgojitelji imaju značajnu ulogu u prevenciji nasilja nad djecom zbog mogućnosti rane detekcije postojećeg problema i poduzimanja propisanih mjera. No, osjećaj nezaštićenosti prilikom prijave opravdane sumnje na nasilje nad djetetom, nepovezanost sustava koji brinu o zaštiti djece, strah zbog ponavljanja loših primjera iz prakse, samo su neke od otežavajućih okolnosti s kojima su odgojitelji suočeni. Stoga je neophodno jačanje kompetencija odgojitelja u području identifikacije zlostavljane djece i rada s njima. Zbog značajnog štetnog utjecaja koje posljedice ovog fenomena ostavljaju na zlostavljano dijete, sprječavanje fenomena maltretiranja djece moralni je imperativ (Knox i sur., 2010).

Intenzivni naponi uloženi su u opisivanje epidemiologije zlostavljanja djece, posljedice tog fenomena, promicanje njegova prepoznavanja i izvještavanja o istome, dok je značajno manje pažnje i resursa uloženo u sprječavanje istog (Butchart i sur., 2006). Odgojitelji, koji su u stalnom kontaktu s djecom i njihovim obiteljima, u mogućnosti su primijetiti svakodnevne promjene u ponašanju djeteta i imaju ključnu ulogu u ranom otkrivanju indikatora koji ukazuju na potencijalnu potrebu zaštite djece. Iz tih razloga, trebaju biti svjesni svoje profesionalne odgovornosti koja, između ostaloga, uključuje i osnaživanje vlastitih kompetencija u tom području.

